проводиться. Також неодноразово були підготовлені необхідні документи щодо внесення Фонду рукописів, рідкісних та цінних видань Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна до Державного реєстру наукових об'єктів, що становлять національне надбання України.

Унікальний фонд ЦНБ є великою духовною скарбницею, створеною поколіннями вчених університету. Збереження пам'яток національної духовної культури, надання їх у вільний доступ (що можливо тільки завдяки новим технологіям) як українським читачам, так і світовій спільноті – одне з головних завдань Центральної наукової бібліотеки на сучасному етапі розвитку вищої школи.

Список використаних джерел

1. *Багалей Д. И.* Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). Т. 1 : (1802–1815 гг.) / Д. И. Багалей. – Х. : Тип. и литогр. Зильберберг, 1893–1898. – 1204 с.

2. *Березюк Н. М.* К. И. Рубинский: библиотекарь, библиотековед, библиограф (1860–1930) / Н. М. Березюк. – Х. : Тимченко, 2010. – 321 с.

3. История Центральной научной библиотеки Харьковского университета (1805–1917 гг.) / В. К. Мазманьянц, Б. П. Зайцев, С. М. Куделко. – Х. : ХГУ, 1992. – 68 с.

4. *Мохонько В. Г.* Історичні традиції Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна / В. Г. Мохонько [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2103/2/Istoruchni%20tradisii.pdf. – Загол. з екрану.

5. Устав Императорского Харьковского университета // Периодическое сочинение о успехах народного образования. – № 10. – СПб, 1805. – С. 225–290.

УДК 027.7:37.091.1:004

Тетяна Луцишина,
аспірантка Рівненського державного гуманітарного університету

РЕСУРСНА БАЗА БІБЛІОТЕКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ І НАУКИ

Розглядається вплив інформатизації на розвиток бібліотек ВНЗ як документальних комунікаційних систем, особливості формування інформаційних ресурсів бібліотек вишів під впливом сучасних комунікаційних технологій.

Ключові слова: інформатизація освіти, бібліотека ВНЗ, інформаційні ресурси, інформаційне забезпечення навчального процесу ВНЗ.

Наближення України до європейського освітнього простору ставить перед ВНЗ України нові пріоритети, орієнтовані на якість освіти, універсальність підготовки випускника та його адаптованість до ринку праці, на індивідуалізацію навчального процесу, його інформатизацію. В умовах інформатизації освіти і науки важливого значення набувають інформаційні ресурси бібліотеки вищого навчального закладу (ВНЗ) особливо в контексті посилення їхньої ролі в інформаційному супроводі навчального процесу.

Місце і роль бібліотеки вишу в системі інформаційного забезпечення навчальної та наукової діяльності ВНЗ стали предметом дослідження багатьох науковців. Г. Швецова-Водка [12] досліджувала бібліотеку як документальну комунікаційну систему та її функціональні ознаки. Я. Шрайберг [13], вивчаючи сучасні тенденції розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, визначив парадигми розвитку бібліотеки вишу. Сучасні напрями розвитку бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації освіти і науки досліджувала Т. Єременко [1], Т. Колесникова [3], рівень автоматизації бібліотек ВНЗ та її вплив на інформаційне обслуговування аналізувала Л. Кислюк [2]. Окремі аспекти інформаційно-ресурсного забезпечення навчального процесу вивчали О. Панарина [7], О. Кузьмінська [6], Н. Коряковцева [4], Н. Редькина [10]. Зокрема, О. Панарина [7] розглядала питання книгозабезпечення навчального

процесу та систему управління формуванням фонду бібліотеки вишу, О. Кузьмінська [6] розглядала можливості створення інституційного репозитарію як складника електронної бібліотеки сучасного ВНЗ, проблеми ефективності бібліотечних веб-сайтів та їх інформаційне наповнення розглядала Н. Редькіна [10]. Проте особливості формування ресурсної бази бібліотеки ВНЗ в системі інформаційного забезпечення освіти і науки вивчені недостатньо.

Метою цієї статті є дослідження тенденцій еволюції бібліотеки ВНЗ під впливом глобальної інформатизації та особливостей формування ресурсної бази бібліотеки вишу в системі інформаційного забезпечення навчального процесу.

Інформатизація визначається тлумачними словниками як реалізація комплексу заходів, спрямованих на забезпечення повного і своєчасного використання достовірних знань у всіх суспільно значущих видах діяльності людини. Інформатизація освіти і науки є однією з найважливіших частин державної програми розбудови інформаційного суспільства на основі впровадження новітніх інформаційних технологій в Україні.

Основне завдання інформатизації освіти полягає у підвищенні якості освіти на основі використання в навчальному процесі інформаційних технологій, в підготовці інформаційно компетентного фахівця до його повноцінної участі у повсякденному житті та професійній діяльності в умовах інформаційного суспільства. Ефективність інформатизації освіти залежить від низки умов: матеріально-технічної бази, наявності інформаційно компетентних учасників, створення інформаційного освітнього простору на основі діючого інформаційного середовища навчального закладу [11].

В умовах формування інноваційного освітнього середовища інформатизація навчального процесу здійснюється у таких напрямах:

1) розвиток матеріально-технічного забезпечення комп'ютерною технікою, що передбачає формування комп'ютерних класів та лабораторій на факультетах і кафедрах, інформаційно-довідкових комп'ютерних відділів та електронних читальних зал бібліотек, створення інтернет-клубів;

2) організація комп'ютерної системи управління діяльністю ВНЗ на базі створення єдиної комп'ютерної мережі, яка об'єднує усі підрозділи і комп'ютерні робочі місця із забезпеченням усіх робочих місць доступом до інтернету;

3) використання сучасних інформаційних технологій у навчальному

процесі, що забезпечує наскрізну систему навчання з використанням ПК. Крім того, необхідно організовувати самостійну роботу студентів як систему роботи з комп'ютерною технікою;

4) розроблення інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення, який подається студенту в електронному варіанті на CD, у формі інтернет-сторінки віртуальної бібліотеки вишу або на сайті відповідної кафедри [9].

За таких умов існує необхідність чіткого розмежування понять «комп'ютеризація ВНЗ» – як насичення навчального процесу комп'ютерною технікою та «інформатизація ВНЗ» – як створення ресурсної бази ВНЗ, систематизації інформаційних ресурсів та надання можливості вільного доступу до них усім учасникам навчального процесу.

Згідно з сучасними тенденціями розвитку суспільства, науки та освіти бібліотеки виступають не тільки як об'єкти інформатизації, але й як активні суб'єкти цього процесу. Окрім того, бібліотеки постають системоутворюючими компонентами соціально-культурної інфраструктури, формуючи навколо себе особливе культурне та інформаційно-комунікаційне середовище.

Т. В. Єременко розглядає інформатизацію бібліотек ВНЗ як процес їхньої інтеграції в єдине інформаційно-освітнє середовище шляхом створення в них оптимальних умов для задоволення інформаційних потреб реальних і потенційних членів освітньої спільноти на основі формування і використання різноманітних інформаційних ресурсів [1].

Т. О. Колесникова пропонує розглядати цей процес інформатизації бібліотек ВНЗ за трьохфазовою концепцією американських учених Р. Веста та П. Лімана, за основу якої взято поетапність упровадження новітніх інформаційних технологій (НІТ) в Україні. Модернізація була першим етапом інформатизації і відбувалася у період з кінця 80-х до першої половини 90-х рр. XX ст. В цей час вирішували питання автоматизації бібліотечно-інформаційних ресурсів за трьома векторами:

- створення електронних каталогів, що обліковують нові надходження та ретроконверсія карткових каталогів;
- упровадження в практику роботи бібліотек спеціалізованих програмних продуктів російського виробництва – автоматизованих бібліотечних систем (АБС) «Бібліотека» та «МАРК»;
- навчання бібліотекарів роботі з новими інформаційними технологіями.

Наступний етап інформатизації бібліотек ВНЗ – інновація – припадає на ІІ половину 90-х рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст. і характеризується всеохопною автоматизацією внутрішніх процесів, розвитком корпоративних бібліотечних проектів та використанням інтернет-технологій в обслуговуванні користувачів. До здобутків бібліотечної практики цього періоду відносять Центральноукраїнський корпоративний каталог – ЦУКК, корпоративне об'єднання бібліотек ВНЗ м. Миколаєва, створення і активне впровадження АБІС «УФД/Бібліотека» (Україна), «ІРБІС» (Росія), організацію доступу до іноземних інформаційних ресурсів (з 1999 р. можливість доступу до електронних журналів видавництва «Springer», з 2000 р. – до баз даних «EBSCO», з 2002 р. – до проекту «INTAS») і поява нових інтернет-сервісів.

З 2005 р. (на етапі трансформації) бібліотеки ВНЗ України активно працюють над формуванням електронних бібліотек, генеруванням власних інформаційних ресурсів та представленням їх в мережі Інтернет, організацією доступу до повнотекстових документів для віддалених користувачів. У книгозбірнях здійснено комп'ютеризацію внутрішніх бібліотечних процесів, розвиваються корпоративні сервіси, формуються галузеві, тематичні, довідкові бази даних (БД), в т. ч. повнотекстові, створюються веб-сайти, що забезпечують доступ до електронного каталогу, електронних документів, надають можливість пошуку та доступ до світових інформаційних ресурсів та функціонує електронна доставка документів [3].

Уповільнення еволюції бібліотек під впливом інформаційно-комунікаційних технологій в Україні пов'язане із слаборозвиненою економікою та інфраструктурою. За даними Всесвітнього економічного форуму щодо запровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) Україна займає 76 місце в світі, відстаючи від пострадянських держав Естонії (23), Литви (44), Латвії (51), Казахстану (60), Росії (72), Азербайджану (73). Відповідно інтегральний показник автоматизованості бібліотек у вищих навчальних закладах України становить лише 43,9 % (проти 58,02 % у Росії та 60,72 % у Білорусі) [2].

Розвиток ІКТ спричинив еволюцію інформаційного обслуговування та дозволив окреслити перспективи розвитку бібліотек як документальних комунікаційних систем (ДКС). Документологічні дослідження доктора історичних наук, професора Г. М. Швецової-Водки свідчать, що бібліотека як обов'язковий елемент в системі передавання інформації в суспільстві

за допомогою опублікованих документів, належить до термінальних ДКС. Термінальну (основну) функцію бібліотеки реалізують шляхом накопичення фонду опублікованих документів, упорядкування бібліотечного фонду, відображення у довідково-бібліографічному апараті бібліотеки і наданні документів у користування читачам. Крім того, науковець не виключає можливостей розгляду бібліотеки як генеративної та транзитної ДКС. Генеративна ДКС забезпечує виробництво документів для використання споживачами. На думку Г. М. Швецової-Водки, бібліотека як генеративна ДКС створює бібліографічну інформацію у вигляді каталогів та картотек, бібліографічних списків і покажчиків та синтезовані документи у вигляді інформаційно-аналітичної продукції для забезпечення різноманітних запитів користувачів, управлінські документи у вигляді внутрішньої документації для службового користування та наукові документи у вигляді наукових досліджень, які проводяться бібліотекою та відображаються у наукових і професійно-виробничих виданнях.

Функцію транзитної ДКС бібліотека виконує у випадку, коли організовує використання основного фонду через міжбібліотечний абонемент (МБА) шляхом доставки документів із однієї бібліотеки в іншу. Розвиток інформаційних технологій посилив роль бібліотеки як транзитної ДКС і дозволив бібліотекам надавати нову інформаційну послугу, яка за своєю суттю замінила МБА – електронну доставку документів. Крім наявних електронних документів, бібліотека може на замовлення користувачів відцифровувати необхідні їм друковані видання та надсилати їх користувачам. Розповсюдження і доставка інформаційної та наукової продукції власної генерації підкреслюють ознаки бібліотеки як транзитної ДКС [12].

Отже, глобальна інформатизація і реформування системи вищої освіти спричинили трансформацію бібліотеки ВНЗ як ДКС (її інфраструктуру, функції, ресурси, форми і методи інформаційної роботи). Бібліотека – інформаційний центр поєднує ознаки термінальної, транзитної та генеративної ДКС, в якій співіснують традиційні та автоматизовані форми бібліотечної роботи. При цьому, на думку Я. Л. Шрайберга, відбувається зміна парадигми розвитку бібліотеки вишу – від накопичення інформації до надання доступу до інформації, розподіленої у віддалених місцях зберігання, в тому числі в інтернеті [13].

Структурним компонентом системи «освіта – інформація – учасники навчального процесу» є бібліотеки, які забезпечують суспільні потреби в

інформації не тільки наявними в бібліотеці документними ресурсами, а й надають доступ та забезпечують навігацію у вітчизняних та світових електронних інформаційних ресурсах.

Інформаційні ресурси в широкому розумінні – це сукупність даних, організованих для ефективного отримання достовірної інформації. Російське законодавство визначає інформаційні ресурси як документи та масиви документів в інформаційних системах (бібліотеках, архівах, фондах, банках даних, інших інформаційних системах).

В Законі України «Про національну програму інформатизації» наводиться таке визначення інформаційних ресурсів – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо) [9] або сукупність інформаційних продуктів певного призначення, які необхідні для забезпечення інформаційних потреб споживачів у визначеній сфері діяльності.

До інформаційних ресурсів бібліотеки ВНЗ належать, перш за все, документні ресурси на різних носіях інформації, зокрема опубліковані шляхом видання та представлені в електронному вигляді в інформаційних мережах.

Бібліотека ВНЗ як термінальна ДКС не може виконувати свої функції без цілеспрямованого (орієнтованого) формування бібліотечного фонду. У «Примірному положенні про бібліотеку вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації» [8] зазначено, що бібліотека ВНЗ формує бібліотечні фонди згідно з навчальними планами, програмами і тематикою наукових досліджень вузу шляхом придбання наукової, навчальної, довідкової, художньої літератури, періодичних видань, аудіо-, відеодокументів, CD, DVD-дисків та електронних баз даних, вироблених як в Україні, так і за кордоном.

Особливістю комплектування фондів бібліотек вишів є формування фонду документів у двох напрямах – змістовому та кількісному. Щодо змістового аспекту формування фонду, то найважливішим принципом є його профілювання згідно з напрямом підготовки фахівців, навчальних планів і програм. Кількісні принципи формування бібліотечного фонду залежать від контингенту студентів та визначаються з урахуванням вимог акредитації вищих навчальних закладів [7].

Однак комплектування фонду бібліотеки вишів на сьогоднішньому етапі ускладнене знищенням державної системи книговидання та розповсюдження, відсутністю фінансування на належному рівні,

невпорядкованістю та розпорошеністю інформації про видання, що виходять з друку, введенням тендеру на закупівлю друкованих видань та інформаційних ресурсів для бібліотеки, недостатністю видавничої та книготорговельної бібліографічної інформації.

Особливо гостро стоїть проблема поповнення фонду науковими виданнями. Надходження такої літератури невеликі, не враховуючи наукових журналів, що пояснюється труднощами фінансування вищої освіти у країні. У світовому науковому просторі виникли архіви відкритого доступу, які у вітчизняній практиці отримали назву інстутиційних репозитаріїв. Інституційний репозитарій – це цифровий архів інтелектуального надбання освітньо-наукових закладів і мережевий сервіс відкритого доступу для зберігання, систематизації та управління цифровими колекціями інтелектуальних продуктів однієї чи кількох університетських спільнот та розповсюдження цифрових матеріалів, створених інституцією чи її співробітниками [6]. Створення, функціонування та можливість доступу до таких архівів значно покращать стан інформаційного забезпечення науково-дослідницького та навчального процесів у ВНЗ.

Часткове вирішення поставлених завдань спеціалісти пропонують через створення корпоративної інформаційної системи (КІС) [4]. Інформаційні системи, які застосовуються у вузах, дозволяють оперативно отримати інформацію про навчальний процес, матеріальні та кадрові ресурси вузу, здійснювати облік та контроль за успішністю. Головною підсистемою КІС є автоматизована інформаційно-бібліотечна система (АБІС), яка взаємодіє з усіма іншими підсистемами.

Функціональні можливості АБІС дозволяють повністю автоматизувати всю внутрішньобібліотечну роботу та перейти на новий рівень обслуговування користувачів: створити електронний каталог (ЕК) і базу даних читачів, автоматизувати процес комплектування та видачі літератури за допомогою технології штрих-кодування.

В АБІС використовується інформація багатьох підсистем КІС. Наприклад, інформація відділу кадрів про студентів використовується для створення бази даних користувачів бібліотеки «Читачі»; інформацію навчального відділу (навчальні плани, навчальні програми) – для комплектування фонду бібліотеки, картотеки книгозабезпеченості. Забезпечення бібліотекою доступу до робочих навчальних програм та

навчально-методичних комплексів дисциплін, які зберігаються в мережевих кафедральних папках, створює корпоративне інформаційно-освітнє середовище ВНЗ, яке дозволяє позиціонувати його на ринку освітніх послуг.

Генеративну та транзитну функцію бібліотека ВНЗ виконує, реалізуючи усі види та форми інформаційного обслуговування. Комфортність обслуговування в бібліотеці визначається наданням користувачу не тільки базової, але й обробленої інформації, так званої «інформації на базі інформації», у вигляді досьє, дайджестів, оглядів та іншої інформаційної продукції. Тому паралельно з довідково-бібліографічним обслуговуванням бібліотеки активно здійснюють довідково-інформаційне обслуговування. Довідково-інформаційне обслуговування користувачів бібліотеки ВНЗ характеризується забезпеченням оперативного багатоаспектного пошуку бібліографічної, фактографічної, концептуальної інформації, яке здійснюється на основі ЕК, електронної картотеки статей (ЕКС), довідкових, фактографічних баз даних різного тематичного спрямування. Задоволення інформаційного запиту користувача вважається ідеальним, коли разом із бібліографічною інформацією дається посилання на повний текст документа та функціонує послуга електронної доставки документів.

Перспективним напрямом здійснення довідково-інформаційного обслуговування залишається віртуальна довідково-інформаційна служба (ВДС), із введенням якої бібліотеки можуть розширити сферу діяльності та аудиторію користувачів. Основними принципами роботи ВДС є доступність інформації та оперативне інформаційне обслуговування віддалених користувачів. Крім того, задоволення запитів користувачів без особистого відвідування бібліотеки та можливість отримати відповідь на питання в будь-який зручний для користувача час, без сумніву, доповнюють переваги обслуговування засобами ВДС.

У контексті розгляду бібліотеки ВНЗ як генеративної ДКС великого значення для інформаційного супроводу навчального процесу вишу набувають інформаційні продукти, що виробляються власне бібліотекою. До них належать віртуальні виставки, бібліографічні та вебліографічні покажчики та списки щодо актуальних проблем сучасної освіти.

Весь асортимент інформаційних ресурсів та послуг бібліотеки ВНЗ представляють на власному веб-сайті. Веб-сайт бібліотеки вишу повинен існувати і відповідати як інтересам і вимогам користувацької аудиторії, так

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2013. Вип. 37

і вимогам сучасних технологій. Відсутність у структурі сайту університету посилання на бібліотеку не з кращого боку характеризує ставлення до бібліотеки у самому закладі.

Для створення ефективного та якісного веб-сайту важливо врахувати такі фактори: дизайн, структуру, контент, стиль та способи подачі матеріалу, репертуар пропонованих інформаційних продуктів та послуг, їх опис, характеристики, навігацію, швидкість відкриття сторінок та ін. Одним із головних факторів при створенні веб-сайту є вивчення потреб користувачів, із врахуванням яких будуть вибудовуватись структура і наповнення сайту. Наявність у бібліотеки веб-сайту і надання доступу до електронного каталогу не є достатніми. Необхідно зосередити зусилля на управлінні якістю поповнення ресурсів, забезпечуючи при цьому чітку навігацію і ефективно організовану структуру [10].

Крім того, для зручності користування веб-сайт має виконувати функцію виховання інформаційної культури та навчання користувачів.

Отже, стратегічними орієнтирами розвитку сучасної бібліотеки ВНЗ в умовах інформатизації освіти і науки є:

1) автоматизація всіх напрямів бібліотечної роботи;

2) участь у корпоративних бібліотечно-інформаційних системах;

3) включення АБІС до корпоративної мережі ВНЗ із застосуванням програмних технологій, які забезпечують єдині підходи до створення, зберігання та доступу до інформації;

4) формування документних ресурсів на всіх носіях інформації; в т. ч. повнотекстових;

5) створення інституційних репозитаріїв;

6) формування у структурі книгозбірень електронних бібліотек;

7) впровадження нових форм і методів дистанційного інформаційного обслуговування;

8) організація доступу до світових наукових і освітніх інформаційних ресурсів в онлайновому режимі;

9) надання користувачам можливості навігації в інформаційних ресурсах за профілем ВНЗ;

10) формування інформаційної культури та навчання користувачів.

Список використаних джерел

1. *Еременко Т. В.* Информатизация вузовских библиотек в России и США: сравнительный аналіз : моногр. / Т. В. Еременко. – М. : Пашков дом, 2003. – 297 с.

2. *Кислюк Л.* Інтегральна оцінка рівня автоматизації бібліотек ВНЗ в Україні / Л. Кислюк // Вісн. Харк. держ. акад. Культури : зб. наук. пр. – Х., 2009. – Вип. 26. – С. 124–132.

3. *Колесникова Т. О.* Етапи інформатизації бібліотек вищої школи України і США : порівняльна характеристика / Т. О. Колесникова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – № 4. – С. 51–59.

4. *Коряковцева Н. А.* Роль библиотеки в формировании корпоративной идентичности вуза / Н. А. Коряковцева // Науч. и техн. б-ки. – 2009. – № 7. – С. 5–10.

5. *Кремень В.* Освіта і наука України: шляхи модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с .

6. *Кузьмінська О. Г.* Інституційний репозитарій як складова електронної бібліотеки сучасного ВНЗ [Електронний ресурс] / О. Г. Кузьмінська. – Режим доступу: http://www.ukrdeti.com/firstforum/m19.html. – Назва з екрана.

7. *Панарина О. С.* База данных «Книгообеспеченность» – инструмент информационного обеспечения учебного процесса и система управления формированием фонда вузовской библиотеки / О. С. Панарина, В. И. Сосипатрова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 7. – С. 10–17.

8. Примірне положення про бібліотеку вищого навчального закладу III–IV рівнів акредитації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib-gw.univ.kiev.ua/ukr/for_lib/nakazmou.html. – Назва з екрана.

9. Про національну програму інформатизації : Закон України від 4 лютого 1998 року N 74/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 27/28. – Ст. 181.

10. *Редькина Н.* Эффективность библиотечных сайтов / Н. Редькина // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 3. – С. 31–34.

11. *Цветкова А. Л.* Электронная библиотека на основе информационной среды образовательного учреждения / А. Л. Цветкова // Науч. и техн. б-ки. – 2010. – № 5. – С. 67–75.

12. *Швецова-Водка Г.* Бібліотека як документальна комунікаційна система / Г. Швецова-Водка // Бібл. вісн. – 2011. – № 6. – С. 3–7.

13. *Шрайберг Я. Л.* Мировые тенденции развития библиотечно-информационной сферы, их отражение на пространстве СНГ / Я. Л. Шрайберг // Науч. и техн. б-ки. – 2005. – № 1. – С. 25–47.

УДК 519.765(048.3)

Артур Романюк,
мол. наук. співроб. НБУВ

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМ АВТОМАТИЧНОГО РЕФЕРУВАННЯ

У статті висвітлено історію походження поняття «реферат», подано його характеристику та визначення. Подано детальну інформацію про реферування статтей, книг і розширені реферати, визначено їх характеристики. Увагу приділено особливостям реферування звітної науково-технічної та дослідно-конструкторської документації. Акцентовано на реферуванні описів винаходів, подано перелік аспектів змісту, які необхідно відобразити в рефераті: об'єкт, його призначення та галузь використання, суть, мета, технічне завдання, його технічні й економічні переваги. З'ясовано, що основною проблемою автоматичного реферування є створення моделі розуміння текстової інформації. Досліджено модель лінійно-вагових коефіцієнтів. На основі результатів дослідження встановлено, що для автоматичної побудови реферату існують такі методи: статистичний (словоформа, слововживання, анотація та словесний реферат тексту), позиційний (метод заголовку та локалізації) та логічно-семантичний.

Ключові слова: реферат, реферування, системи автоматичного «розуміння» тексту, комп'ютерна лінгвістика, модель лінійно-вагових коефіцієнтів.

На сьогодні, в умовах великої кількості наукової інформації, актуальним є питання створення систем автоматичного реферування. З кінця XX ст. науковці активно проводили дослідження з проблем комп'ютерного «розуміння» тексту. Нині існує багато спеціальних комп'ютерних програм, які автоматично створюють реферат, але єдиної, універсальної системи автоматичного реферування, яка б могла науково обгрунтовано, логіко-семантично скаладати реферати з будь-якого виду тексту, так і немає. Тому це питання залишається актуальним і сьогодні.

Метою роботи є науковий аналіз становлення та розвитку систем автоматичного реферування тексту та виявлення основних проблем комп'ютерного «розуміння» тексту.

Історія походження поняття «реферат» досить неоднозначна. Багато хто вважає, що це слово бере свій початок від латинського «refere», що